

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Capvt IV. Legatorum Tridentum aduentus, ac Caesaris Oratorum.
Quaenam ab his agitata. Oratio Atrebatensis Antistitis, Caesaris nomine.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11642

puerilis infœcitia videretur. Ita conditiones hominum inter se compenſantur; cui tributariæ ſeruiunt manus, refractariæ inſultant lingua.

CAPVT IV.

Legatorum Tridentum aduentus, ac Caſaris Oratorum. Quenam ab his agitata. Oratio Atrebatenſis Antiftitis, Caſaris nomine.

IAm verò poſt longam, ſed non alienam digreſſionem, oportet aliquantulum regrediamur, narrationemque argumenti noſtri magis propriam reſumamus; hoc eſt eorum, quæ ad Concilium intrinſecus pertinent. Legati, quos ſuprà nominauimus, acceptâ Romæ Cruce, legationis teſſerâ, 20. Octobris, cum indicto die nequiſſent Tridentum attingere, tum ob temporis inclementiam, tum ob neceſſariam Moroni moram, cui recens in Senatum adſcripto multa erat ornanda ſupellex, b eò præmiſſus eſt Pontificis nomine Ioannes Thomas Sanſelicius, Comenſis Epiſcopus, cui deman datum eſt, vt vnâ cum Tridentino Cardinale aduentes Præſules exciperet, & quæ opus eſſent pararet. Superuenere poſtea c Legati 22. Nouembris; at non niſi pauci Antiftites eò conuenerant, e inque vel ex propinquis Germaniæ locis, vel ex Italia, compulſi à Pontifice. Hic verò quò mordax ſit, mendax eſſe patitur variis in rebus Suauis.

2 Primò affirmat, Impoſitum Legatis, ne quid ſui muneris publicè gererent, donec mandata ſuſcepſſent, opportuno tempore ad eos deferenda. Nihil à vero diſcrepantiſ: nam mandata eis Romæ tradita ſunt; tamenſi continebatur in ipſis, quod ex tenore ſuprà recitato patet, ne Concilium inchoarent abſque decenti Præſulum frequentia, & præterea Pontifice priùs admonito, cuiſque expectatis mandatis: id verò per eam celeritatem conficerent, vt omnem affectatâ procrastinationis ſuſpicionem euitarent; & omnino liqueret, quacumque moram ab Epiſcopis ex adeundi negligentia oriri.

3 Secundò refert, Illuc à Pontifice eos miſſos, quibus maximè confidebat. Si eorum nomine, quibus maximè confidebat, illos ſignificat, qui Pontifici maximè obtemperabant, verum refert; hos enim ſolos potuit Pontifex accire. Sin verò ſignificat, hos tantummodò datâ operâ ad id ſelectos; impudentis mendaciſ ſe auctorem prodit. Omnes literæ Farnesij Cardinalis ad Nuntios in Hiſpania

1543.

a Epiſtola Farnesij ad Poggium in Hiſpania Nuntium, 5. Nouembris 1542. b Fuit indictus dies 3. Septembris, vt patet ex citata Epiſtola Farnesij. Sed legantur ſignata diplomata 22. Octobris, & miſſa fuerunt 8. vt patet ex Epiſt. Pandini ad Epiſcopum. c Epiſtola Farnesij ad Poggium Nuntium in Hiſpania, 9. Decembris 1542. d Epiſt. Farnesij ad Poggium, 14. Februarij 1543.

ria
Triet

1543.
a Præfatum
ad Poggium
3. Nouem-
bris, 14. Fe-
bruarii, &
13. Martij.

b Epist. Far-
nesij ad Ve-
rallum Nun-
tium in Ger-
mania, 26.
Maij 1543.
c Habetur
in citata E-
pistola ad
Poggium
14. Februa-
rij.

d Literæ
Farnesij ad
Poggium,
3. Nouem-
bris 1542.

e Literæ
Farnesij ad
Poggium,
27. Februa-
rij 1543.

f Ex Epist.
Farnesij ad
Poggium,
13. Martij
1543.

atque Germania iteratis cohortationibus feruent, quibus illarum regionum Antistites sollicitantur, ac ipse Cæsar vrgetur, vt Neapolitani Regni, suarumque ditionum Præsules ad festinandum compellat; atque ad idem hortetur Lusitanæ Regem, quicum eâ tempestate nouam affinitatem contraxerat, illius filiâ in vxorem acceptâ à Philippo Hispaniæ Principe, cum opulentissima dote, quâ bellorum difficultatibus subuentum est. Quin Pontifex æstu sollicitudinis aded incaluit, vt ad acerbas querimonias cum Cæsare obcunctationem progressus fuerit, atque ad hoc vnum opus in Germaniam Truxesium miserit, de quo paulò post agemus, cum literis Pontificiis, ad eos Præsules perpellendos: pari etiam ardore Regem Galliæ stimulabat. Præterea cunctis Purpuratis indixit, vt se Romam conferrent, vt Synodo præstò essent, binis solum vniuersæ Principis arbitrio concessis, quos ad suorum Regnorum procreationem selegissent.

Tertiò scribit, iussos à Pontifice hos quibus maximè fidebat, eò sed lentè iter facere. At res ipsa contrarium ostendit; ij enim confestim peruenere, vt iam vidimus. Sed infrequentia causa erat, quòd Itali ac Germani, quippe propinquiore, præstolabantur plerumque nuntios, quibus de suscepto à longinquis itinere fierent certiores; post eos enim nuntios satis adhuc supererat temporis, vt eodem cum illis tempore, vel certè post paucos dies conuenirent. Gallis verò & Hispanis nondum ab illis Regibus iter indictum. Franciscus Rex à Pontifice ad colloquium secum inuitatus, per certum Oratorem, obtentâ necessitate bello insistendi, aduentum suum excusauerat; & ne suos Præsules mitteret, itinerum pericula cantabatur; adducto exemplo infortunij quòd Fregosum & Rinconem oppræsserat. Cæsar vicissim suorum moræ prætenderat timorem ipsis iniectum ex captiuitate Præsulis Valentini, siue causa vera esset, siue vt Paulum inflammaret ad illius libertatem à Gallo acruis reposcendam.

Verumtamen Ministros suos ad Conuentum Norimbergæ indictum missurus, quò noua subsidia bello Pannonico decernerentur, cum ad hoc destinasset Granuellanum, magnum Cancellarium, eiusque filium Episcopum Atrebatensem, illos iussit Tridentum tamquam suos Oratores adire; quibus Collegas adiunxit Ioannem Ferdinandum Mantriquium, Marchionem Aguilarium, suum apud Pontificem Legatum, & Didacum Mendozam, qui Venetis eodem munereungebatur: iisque potestatem tribuit, vt in Concilio seu simul coniuncti, seu per se quisque seorsim partes agerent ad ipsum

ipsum spectantes, tam uti Cæsarem, quam uti Dominum suarum ex hereditate ditionum. Tridenti adfuerunt duo Granuellani ac Mendoza (Aguilarius quippe à Legatione Romana non abscesserat) 8. Januarij anno 1543. statimque Legatos Pontificis inuisere: Cum Polo, quem primum adiit, conquestus est Granuellanus, quòd res Concilij nimis languidas offendisset. Sed auditâ Poli responsione, quâ nihil à Pontifice prætermisum monstrabat quòd Synodus feruisceret, sed solùm ex languore Principum frigescere, coram duobus alijs Legatis querela obmutuit.

6 Ab iisdem præterea interrogati Præsides de duobus. Primò, An reliquæ Nationes se Concilio interfuturas suscepissent. Secundò, Quenam ipsorum ibi partes essent futuræ. Responsum ad primum, Italicos Episcopos partim iam adesse, partim se daturos in viam: oblatos Concilio à Polonia ac Romanorum Regibus Oratores suos, & plerosque Germaniæ Præsules vel iam accessisse, vel accessum meditari: de Gallis Episcopis nihil certi haberi, sed ut ipsi Legatis haud præsciis eò conuenerant, itidem de illis sperandum in horas: in Lusitania officia, ut par erat, à Nuntio minimè præteriti cum Rege, cuius Antistites simul cum Hispanis profecturos putandum: de Hispanis verò ceterisque Catholicarum Cæsaris ditionum, superuacaneum loqui.

Ad alteram interrogationem dixere, Cæsareos Oratores loco Cæsaris interfuturos, cuius munus erat interesse tamquam defensorum ac primarium Ecclesiæ sanctæ aduocatum: Legatis verò cura futurum, palàm facere in omnibus, quantum Cæsaris eiusque Ministrorum pietati atque integritati considerent.

7 Enixè dein postulauit à Legatis Granuellanus, sibi liceret in maximo vrbis templo publicè verba facere, vbi Cæsaris absentiam excusaret; eiusque nomine solenniter ibi se sistere, functionemque legitimo testimonio consignare, quòd per ea solennia reliqui Principes imitationis ardorem conciperent.

Responsum à Legatis: Cum ea Synodus tamquam ætatis futuræ magistra celebraretur, nefas esse, à consuetudine præteritarum recedere; in quibus mos fuerat, uti publicæ preces ac ieiunia præmitterentur; postea verò, ut singulorum facultates ac iura in Cæribus perpenderentur, quorum vi ad Concilium accederent. Ceterum, si vellent, publicam fidem, quâ de ipsorum accessu ac procuratoris literis legitimè constaret, se libenter daturos.

8 Suavis rem gestam perperam edoctus, dum falsa quæ comminiscitur scribit, vera suppressit; sed profectò ex ignoracione, non ex fraude,

1543.
• Epistola
Legatorum
Tridentini ad
Farnesium,
9. Januarij
1543. quæ
cum alijs vic-
issim citan-
dis, à Legatis
Roman, &
Româ ad
Legatos, tra-
dita fuit
ab Alexan-
dro Cernino
Sireto, cum
alijs scriptu-
ris, vt supra.

riæ
Trid.

1543.

fraude: si namque rescisset, suam historiam, lectorumque cogitationem haud iis fraudasset, ut qui certè quouis in dissidio inter Catholicos Principes ac Pontificem, interque ipsorum administratos triumphet. Narrat itaque, petentibus Oratoribus solennem aditum in Ædem maximam negarum à Legatis, ne Synodus per modicum Patrum numerum inchoaretur: at Granuellanum contra reposuisse, licere quidem id fieri, ubi à reformandis moribus inchoaretur. Prorsus aliter se res habuit: etenim neque Legati sibi persuaserant, ex eo Concilium apertum iri, quòd à se ibi solenniter Oratores exciperentur, ut in epistola memorata ad Karnesium scripserant, neque vir tantæ prudentiæ Granuellanus proposuisset, ut perpauci Germaniæ atque Italiæ Præsules in se reciperent perdifficillimum supra cetera humano generi opus, humani generis emendationem. Res igitur hoc pacto contigit.

* In Epistola Legatorum narratur.

Granuellanus ad improvisam repullam, contractâ fronte, turbatoque animo subiecit; Inde tum suam tum Cæsaris dignitatem læsum iri; indignum videri, non modò se, personam publicè gerentem Caroli V. Romanum Imperium, ac tam amplam præterea terrarum orbis partem possidentis, sed ceterorum Principum administratos, à publicis Pontificis Legatis, cuiusmodi ipsi erant, arcei non publicè audirentur. Ad minas etiam progressus est, ubi pergeret tam honesta negare, libello ad templi maximi valvas affixo, irruum se Concilium denuntiaturum. Legati verò tenaces propositi, perbenignè tamen responderunt; Se numquam habuisse in animo illos publicè non excipere, sed quo deceret modo ac loco audiendos. Post multa inter ipsos conuenit, ut postridie manè in Aula Parisi Cardinalis, inter collegas antiquissimi, publicè mandata suæ legationis exponerent.

Ibi Latine perorauit Atrebatensis Antistes magnâ hominum frequentia, quos Oratores adduxerant. Oratio bili amarissimâ redidit in Gallie Regem, in quem tunc Cæsaris æmulatio non solum in iram, sed in acerbum odium degenerauerat. Huius autem bilis aliqua pariter guttula Pontifici aspersa est, cuius in ytrumque Principem æqualitas, commotis Cæsareorum animis inæqualitas, planeque iniquitas videbatur. Summa Concionis hæc fuit; Reuocare in memoriam officia atque itinera suscepta à Cæsare, quibus Concilium à Pontificibus impetraret, tamquam vnicum medicamentum ad Ecclesiæ vulnera curanda, toties à sacro Imperio imploratum: eius fructum quæri potissimum per exactam morum emendationem, à Pontifice sæpius oblatam ac promissam; eâ prætermis-

sã non modò cladibus præteritis non consuli, sed neque maiores impendentes cuitari posse, vti ex Germaniæ experientia Morono in præsentia Legato iudicare licebat. A Cæsare, ne quid omitteret quod in se erat, eò se destinatos, vt ipsius absentiam excusarent, moramque in suis Episcopis eodem mittendis, atque omnia adiumenta ad Concilij celebrationem ac prosperitatem subministrarent.

11 Multis opus non esse ad purgandam absentiam Cæsaris, tunc planè tam atrociter appetiti tot in locis, modisq; tam alienis (ne quid scèdus absque necessitate in eo Conuentu proferretur) ab omni diuino humanoque iure. Credere se, cunctis hominum ordinibus exploratissimum esse, tunc Cæsari bellum illatum, cum planè Concilium indictum. Quare ab ipsa sui tuendi, hostisque inuadentis repellendi necessitate suam causam huculenter agi, cur ipsemet Concilio non interesset. Etiam tum illum cogi ad communienda sua Regna aduersus armorum conatus, sibi Verè iam proximo minitanti, simul etiam ad cumulandas vires contra communem Christiani nominis hostem. Hanc grauissimam Cæsaris occupationem futuram satis fuisse cuiilibet retinendo, ne ipsi molestiam inferret, præter inducias tam solemniter Nicææ firmatas sequestro Pontifice, & præter officia torius Imperij nomine Galliæ Regi adhibita, petentis, vt quando Christianorum populi neruis omnibus conspirabant ad Turcam Pannoniã deturbandum, vel copias mitteret, aliàs ab illo pro suppetis oblatas, vel certè in Christianorum locis nihil turbaret, cui petitioni prorsus opposita ab eo præstita.

12 Tum Oratorum cunctationem in ipsas iniurias belli reuicere, ne tabellariis quidem viam tutam permittentes. Quòd si periculosum erat iter terrestre, multò periculosius esse maritimum, etiam à Turcis obsessum. Haud licuisse Legatis indictæ Synodi auctoritati confidere: etenim cum fuisset vulgatum, eò Granuellanum destinatum, immisissas obuiam à Gallis viginti duas triremes, nouemque biremes Turcicas, vt hominem caperent. Vnde opus fuisse Oratoribus tardiùs iter facere, quò se validiore comitatu tuerentur.

Hinc palàm fieri, quem animum in eam Synodum gererent harum rerum auctores. Reuerà expectata etiam à Cæsare responsã Pontificis de quibusdam rebus, antequam Concilium inciperetur. Sed quamquam nondum fuissent reddita, vti necessarium putabatur, eum tamen noluisse cunctari ampliùs, quò minùs sacrosanctum illud opus per suos Oratores promoueret, qui denuò pollicebantur promissam toties Cæsaris præsentiam, vbi Concilium sic institueretur, vt ab ea posset emolumentum capere ad Ecclesiæ bonum. Paratum

rati
Trid.

1543.

ratum esse Cæsarem è suis Regnis è Præsules mittere, quando cumque ipsi itinera tuta essent: id non accidisse post fractas inducias, violatis crudeliter armorum legibus, in ipsos, quos à militari violentia intactos seruare ius fasque erat. Denique ab ipsis producti mandata Cæsaris amplissima, quibus iuebantur quascumque illius partes explere, quæ ut Cæsaris, quæ ut Regis Catholici, quæ ut quouis alio iure ac nomine, ut Diuino afflante Spiritu tot miseris afflictæ Christianæ rei leuamentum daretur.

Post hæc mandatorum facultatumque libelli deprompti. Responsum à Legatis summâ tum in Cæsarem reuerentiâ, tum in Oratores humanitate. Mox utriusque ad differendum in interius conclave progressi. Cæsariani promissa confirmarunt; sequæ paratos exhibuerunt, vel ibi persistere, vel in Germaniam pergere ad sollicitandos Episcopos, pro eo ac Legatis satius videretur. Retulere pariter, eâ ipsâ nocte per cursorem delata plenissima mandata à Ferdinando Rege, sui loco Tridentinum Cardinalem ibi renuntiantem. Institerunt, ut à Pontifice Italorum Præsulum ac Theologorum missio maturaretur, Galli que pariter stimulantur. Postremo querulis precibus efflagitarunt, iterari per Paulum officia pro Archiepiscopi Valentini libertate: nam neque beneuolentiam, neque dignitatem Cæsari permittere, Patru captiuitatem discernentemque negligere; neque bellandi rationem consueta Principum humanitate potentiam amulantium tractari, sed hostili odio iniuriarum acerbitate irritato: proinde nec petendæ gratiæ locum dari absque pudore, neque spem superesse, ut ab æmuli urbanitate vitium quidquam concederetur.

Suauius, dum de his Oratoribus loquitur, prolabitur, ut iis accedit narratoribus qui Cæsarem ducem sequuntur. Dicit, Appetente anni exitu iussu à Cæsare Granuellanum adire Norimbergensem Conuentum, relicto Tridenti Mendoza. Sed reuera neuter eorum peruenit, nisi post annum elapsu. * Refert, Tridentinum Concilium à Pontifice solutum, antequam Cæsar in Italiam deuenisset; eum tamen euenerit post eorum Buxeti congressum: quod satis constat ex diplomate retardati Concilij, sub signato 6. Iulij, & ex Senatu Buxeti habito, ubi Cæsar interfuit 24. Iunij, quod ex eius actis patet.

At nostræ narrationis seriem prosequamur. * Deprehenduntur Legati, Granuellanum haud sincero animo in Concilij progressu ferri. Resciuerunt pariter, eundem in hæc verba prolapsu: Veriliter sibi videri peculiarem Germanicæ Nationis Synodum. Quod tamen arbitror ex arte prolatum, simulato linguæ lapsu, ut eius testimonium

* 8. Ianuarij, ut habetur in Commentariis citatis.

* Literæ Legatorum ad Farnesium 12. Ianuarij.

furtus ad Pontificem serperet, quò is permotus, acceptioribus Cæsari rationibus eius amicitiam quæreret; cum ceteroqui peculiaris Nationis Synodus æquè foret periculosa; & æquè iniusta vtrique Principi.

16 Granuellani Norimbergam petiere; Mendoza Tridenti perstitit. In Conuentu, Germani à Nuntio ad Concilium inuitati: illi gratis Pontifici actis eum rogarunt, vt inceptis insisteret. Vfus quoque Pontifex est, ad indicendum ibi & in Polonia Concilium, operâ Cubicularij sui, ex primaria apud Germanos nobilitate, qui proinde gratiorem facilioremque eam functionem redderet. Otho Truxesius is fuit, paulò post ab eo Purpurâ decoratus, cui vicissim splendore virtutum rerumque gestarum decorem addidit; quod suo tempore dicemus.

17 Protestantes Concilium seorsim postea repudiarunt, b adductis consuetis obstaculis, nimirum, Præsidere ibi Pontificem Romanum, & ex Episcopis illi obsequentibus esse constandum, ipsorum sectæ suspectis, tum quòd eam damnassent, tum quòd in iis controuersis iunctam cum suarum partium utilitate auctoritatem Iudicum habituri essent.

Hæc responsio à Rege Romanorum Catholicis communicata, sic ab iisdem reiecta: Præter vrbes merè Italicas, fuisse ad Concilij celebrationem propositas à Pontifice in Spirensi Conuentu Cameracum, aut Tridentum: hoc postremum à cunctis Imperij Ordinibus tunc electum acceptumque; Pontificem eius rei gratiâ illud ibi iam indixisse, eoque misisse Legatos, ac Norimbergensem Cœtum ea dere certiore fecisse, à quo & gratias pro rebus gestis, & preces pro gerendis acceperat. Decreta Concilij non à solo Romano Pontifice profectura, sed simul à cuiusvis Nationis Episcopis: quòd si omnes hi excludendi essent per exceptionem, ne partis simul ac Iudicis munus exercerent, nullum futurum huiusmodi controuersie Iudicem, qui pars etiam aliquo pacto non esset. Præterea Concilio interuenturos omnium Principum Oratores, qui numquam iniustus sanctionibus assensuri erant. Proinde par non esse, à veteri Ecclesiæ more recedere, quo factum est vt à Romano Pontifice Synodus Oecumenica conuocaretur.

Nihil tamen his omnibus Protestantes commoti, quippe rationibus haud intenti vt recta decernerent, sed solùm vt alios deciperent, vel certè vt decepti potius quàm iniqui viderentur.

18 Pontifex quod sperare sibi licebat adeptus est; videlicet, vt Germanis Catholicis actionum suarum ratio probaretur. Haud tamen

Pars I.

K k k

obti-

1543.

a Indictio Concilij à Truxesio habita apud Polonium Cracouie 15. Octobris 1541. & in tomo Instructionum ad Concilium Tridentin. in Archiu. Vatic.
b Literæ Verralli Nuntij in Germania, 4. Martij 1543.

riæ
Trid.

1543. obtinuit, ut res eo tempore conficeretur; sed, quod alibi obferuimus, quantum promptus ad celebrandum Concilium animus Pauli sinceritatem ostendebat, tantum experimento cognita, propter bella inter Christianos, insuperabilis in eo difficultas, decretis prudentiam commendabat, quod rem ardente bello distulisset, quæ sine pacis commodo expediri non poterat.

Mendoza, gnarus Hispanos Episcopos haud accessuros, & amaduersâ pariter ceterarum Nationum absentia, ne ibi frustra tempus tereret, aduersus quàm Legatis sponderat, Tridento confestim relicto, Venetias ad suam legationem regressus est: de quo Pontifex per Nuntium cum Cæsare questus est. Præsules etiam qui aduenerant, arbitrati se iam satis officio suo fecisse, nec citra emolumentum vniuersalis Ecclesiæ, esse sibi priuata dispendia, suarumque peculiarium sedium detrimenta toleranda, paulatim distulabant. Quare Pontifex, cum Bononiam peruenisset, Parisium Legatum, ut dictum est, ad se accersit, ac postea etiam Polum: cum illis in octo Purpuratorum Cœtu ad id conftrato consilium habuit, Satiusne foret semen illud Concilij Tridenti iactum, ibidem rouere, an illius usum commodiori tempestate reseruare. Visum est vniuersè, ad comprobandum Pontificis studium satis superque fuisse quod hucusque factum erat per tot inuitamenta, tot Nuntios pecuniarios, atque etiam per tres præclarissimos Legatos, septem ipsos menses Tridenti planè otiosos. Diuturniorem exilis illius Cœtus perseverantiam nihil tandem præstituram, nisi ut per eam apertius patefieret turpior Catholicorum contumacia, viliusque ab hæreticis habita auctoritas Pontificia. Minori proinde detrimento esse, Cœtum dimitti promissâ redintegratione, vbi Christiana membra ad coalescendum aptiora visa fuerint.

Voluit tamen Pontifex coràm ac ipsemet exponere commemoratas causas Cæsari: qui tamen cupientissimus ut Germanorum postulationibus satisfaceret, obtentâ saltem aliquâ Concilij vmbra, perspicuè tamen cognita rationum efficacitati nihil habuit quod opponeret.

Regressus itaque Bononiam Pontifex, diploma edidit, in quo seriem recensebat suorum conatum, curarum, ac laborum, quos ad cogendum Concilium adhibuerat: ea verò singula pariter & vniuersa vni aspectui admota non solum ad satisfaciendum, sed etiam ad excitandam admirationem cuiuscumque, quamuis seuro lectorum, plurimum valent: perinde ac experiri licebit cui ea lustrare libuerit, modò aciem intendat purgatam eâ maleuolentiâ, quæ in hoc quo-

* Epist. Farnesij ad Poggium, 14. Februarij 1543.

* 15. Maij 1543. ut in Actis Consistor.

quorundam speculorum pulcherrimas quasque facies in monstra 1543.
deformat.

Narratur postea, Carolum ac Franciscum affirmare, se prohibitos
ne Concilio adessent necessitate ditiones suas defendendi: Varia-
rum Prouinciarum Antistites in excusationem adducere, alios bel-
lorum obstacula, alios suspicionem ac discrimen itinerum: quo-
circa Legatos sextum supra mensem ibi moram inutilem traxisse,
non sine quadam Pontificis indignitate. Hinc à se rogatos senten-
tiam non solum binos Legatos Bononiæ accersitos, sed etiam per
litteras Moronum, qui Tridenti remanserat, atque omnes fere Præ-
sules qui iam conuenerant; atque ab omnibus censeret, Cum tot in
locis bellum inter maximos omnium Principes arderet, immine-
retque formidabilis Othomanni impetus tam Pannoniæ quam
Infero Italiæ mari, quæ ad sua tuenda singulos vocabant, præser-
tim, verò Pontificem ad Christiani generis Regiam custodiendam,
& ad quidquid posset virium opponendum, vt apud se statuerat, ad-
uersus tam immanem potentiam, rem ad aptiora tempora differen-
dam. Proinde ex Purpuratorum consensu tertium Legatum à se
reuocari, Episcopos absolui lege, tum qui aderant, ibi permanen-
di; tum qui aberant, eò veniendi; illumque Cœtum dimitti pro
suo Sediſque Apostolicæ arbitrato: polliceri denique, se statim ac
per temporis opportunitatem liceret, rem instauraturum ac pro-
moturum.

21. Adhuc Paulo apud Insuubres degente, * Turcica classis in mare
Tyrrenum traiecit, Polino, quem supra nominauimus, Galliæ Re-
gis ministro eam deducente; illatisque maximis cladibus ora Nea-
politana, nullâ tamen loci possessione retentâ, Terracinam urbem
Pontificiam accessit; inde nocte S. Petri celebritatem præeunte ad
ostia Tiberina commearus causâ descensionem fecit, incredibili
terrore inflicto, non solum ibi degentibus, sed etiam Romanis, qui
nullo muniti militari præsidio fugam meditabantur. Verum Lega-
tus Carpenſis euulgandum curauit, Polinum ad Pontificiam ditio-
nem appulsum misisse litteras ad Terracinæ Præsidentem, quibus vni-
uersæ ditioni Ecclesiasticæ securitatem spondebat, prædicabatque,
suum Regem, cuius nutu ea classis agebatur, non detrimento Sedi
Apostolicæ, sed præsidio futurum. Quare Turcæ, comparato ab in-
digenis per iustum pretium commeatu, & loco pretij redditus plu-
rimis captiuis in ora Neapolitana captis, post triduum Massiliam
versus pacificè vela fecerunt. Ex quo suspicionem Cæsariani præ se
tulere, quasi arguentes, eam Turcarum excursionem haud inuito

* Adrianus
lib. 4.
Belcarus
lib. 23. n. 43.

K k k 2

Ponti-

1543.

Pontifice contigisse. At id quidem potest suspicionem fucere, speciosam oculis vulgi, non veram in animum iniicere Cesarianorum, qui satis intelligebant, nequaquam posse Pontificem non anxie perturbari quacumque tandem sibi datâ fide, dum sua cerneret inter immanes dentes voracis molossi, qui cupiditatis impotens, vel suis promissis, vel sociorum voluntati obsequi dedignatur.

Verior suspitionis tinea, quæ studiosos Cesaris ardebat, erat nouum illud argumentum necessitudinis inter Pontificem & Gallum; qui, vt abstergeret aliquid ex ea macula contractâ cum Turca societatis, singulare studium ostendebat & Orthodoxæ Religionis tuendæ, & reuerentiæ in Principem exhibendæ. Atque in planè per id temporis è suis Regnis per Edicta seuerissima Lutheranam hæresim expulit, curauitque solenniter proscribendam à suis Academiis, vt & Suauis enarrare cogitur. Hac ratione studebat Franciscus Rex hominum oculis nocentiorum obtendere Cesarum, qui solum de profanis ditionibus cum Turca contendebar, sed in Germania vsus hæresis dissimulabat, quod Protestantium vires sibi præstò essent: cum ipse contrâ infenso in illos animo profecto alienos à se reddere nihil laboraret. Quod si cum Turcis fœdus habebat, id ab eo sine detrimento Catholicæ Religionis agi, sed solum illorum armis aduersus suos hostes vt: vnde liquet, quamuis nonnumquam potentiæ cupiditas Principum adeo mentem seducat, vt ipsa partes agat consiliarij ipsorum conscientia assentantis; tamen hæc ipsa cura sese decipiendi, & quasi ante proborum conspectum se pariter specioso prætextu obtegendi efficit, vt inter ipsa mala etiam ingentia bona intermiscet: sicut è contrario nihil apud mortales nocentius, quàm impudens & effrons nequitia in eo qui Rempublicam moderatur.

Cæsar quoque, quod nemo aliquot ante annos credidisset, fecerit inuit cum Henrico Octauo, qui Cesaris materteram repudiauera. Seu id contigerit, quia vt homines; ita iniuriæ suam habent iuuentam ac senectutem; adeoque recentiores, tamen si minores, plus habent virium ad ciendam iram, eamque à veteribus subtrahunt, quamuis maioribus: seu potius, quia timor potentior est animi commotio quàm ira; quippe qui ad propriam sui conseruationem rectè tendit, vnde inter pericula timoris frigore ira congelascit, & qui defensionem studet, negligit vltionem.

Henricus varias vxores duxerat, ac reiecerat, ex quarum vna, cuius Ioannæ Semeræ nomen, filius illi relictus fuerat in cunis, Odoardus dictus. Huic ille Coronam destinarat. Cùm autem diem obiisset.

Iaco-

Jacobus Quintus Scotiæ Rex, Romanæ Religionis fidelissimus propugnator, cui Regni heres supererat Maria, octo ante obitum dies suscepta ex Maria Lotharinga, Claudij Principis Guisij filia, nuptiis inter hanc & Odoardum Henricus b aspirabat, quibus integra Magnæ Britanniæ dominatio in sua sobole statueretur. Verum obstabat eius votis tum Regina puellæ parens, tum Betonius, à Paulo III. in Jacobi gratiam Purpurâ cohonestatus, tum alij Scotiæ Proceres, addicti Francisco Regi, qui optabat eam nuptui dari Delphino, suos inter liberos primo, uti postea euenit; illi quippe infantulæ à fortuna seruabatur corona in Gallia, securis in Anglia.

27 Henricus itaque Gallo indignatus, quâ ob coniunctionem illius cum Scoto sibi æmulo, contractam ex breui connubio Magdalene Francisci filiæ, sicut alibi significauimus; quâ ob Gallorum auxilia Scoto collata in bellis finium causâ postmodum exortis inter ipsum & Henricum, vehementius exarsit, ob ea officia quibus à Gallo Betonius aliique Scotorum Primarij fouebantur, ut obsisterent ne Regnum illud cum Anglicano coalesceret. Quapropter adiectâ iræ succensæ auaritate recuperandi Caroli viribus antiquum in Gallia dominatum, cuius solum titulum Reges Britanni retinebant, cum eo fœdus iunxit in Gallia Regem. Honestabatur à Casare hæc armorum societas, quasi ad eam necessariò traheretur, quò se communiret aduersus alteram multò perniciosiorem nomini Christiano, ab aduersario cum Othomanno contractam. Vnde per suum Romæ Oratorem petiit à Pontifice, ut secum contra Gallum arma coniungeret, vtriusque potestatis educto gladio; quandoquidem hic per instructam suppetiis suis Mahumetanorum classem dabat operam, ut Nicæa Sabauda Principi eriperetur, cum summo rei Christianæ discrimine.

26 Quatuor à Paulo responsa. Primum: Illud ipsum à Rege contra Casarem postulatum, quippe cum Britanno confœderatum, quò sibi Gallia adimeretur: proinde quod iam alteri denegauerat, alteri concedi non posse.

Secundum: Si vires suas conuertisset in Gallos, eas subtracturum se fuisse & ab Italico litore, & à Pannonia, vbi reipsâ Turcicis opponebantur cum Austriacorum emolumento.

Tertium: Perinde hoc esse, ac Sedem Apostolicam in discrimen adduci amittendi Gallia Regem, uti Britannum amiserat.

Postremum: Cùm Pontifex mitem omnem operam Parentis sine fructu iam impendisset, velle Iudicis partes exercere, planeque dignoscere, cuius vitio pax distineretur, quæ tamquam vnica Pana-

1543.
a Belcarus
lib. 23.
num. 27.
b Vide Bzo-
uium an-
no 1543.
num. 43.

Belcarus
lib. 23. n. 52.

Totum ex-
stat in Epi-
stola Ducis
Albani ad
Farnesium,
Mediolano-
20. Augusti,
postea refe-
renda; & est
apud Bar-
theolios.

1543. cea cunctis Christianorum malis censebatur; & causâ cognitâ in reum censuris animaduertere.

Dux Albanus, Mediolani moderator, compertis hisce responsis, longissimam epistolam ad Farnesiũ Cardinalem conscripsit, vbi post commendatum Pauli III. studium, quo nec auro nec labori pepererat ad Christi ouile custodiendum, hortabatur, vt tanti Pontificum gloriam eâ postremâ fœderis appendice obsignaret; & quatuor obiecta Pontificis dissoluere nitetur. Mei non est argumenti, tene rem integram hic recensere. Duo solum considero. Alterum est, vbi obiecta quarto loco diluens, æquitatem Caroli defendit in decem Gallis Insubria, nullum ab eo proferri indicium Pontificis eam Farnesiis affectantis: atqui, si res ita fuisset, haud sanè licuisset Paulo post vnum mensem exprobrare Caroli Oratori, obstinatum Cæsaris animum Mediolani retinendi, esse pabulum incendij, æque ob eam rem sacræ potestatis tela minitari. Alterum est, Albanum, dum vtriusque fœderis discrimen ostendit, affirmasse, Cæsarum fœdus cum Britanno solum tendere ad oppugnandos Gallos, adeoque Turcas ipsorum socios, non ad propugnandum hæreticum in Apostolicam Sedem: quin denuntiatum ab Henrico bellico Francisco Regi hoc ipso nomine, quod Gallus cum Mahometanis fœdus habuisset, aduersum quos ad Regem Ferdinandum quadraginta scutorum millia miserat. Nuper edicto cautum ab eodem, ne suis in Regnis de Pontifice obloqui liceret: ac sanè sperandum, per amicitiam Cæsaris, eiusque religiosa monita, ad eam mentis sanitatem Regem rediturum, ad quam post huiusmodi vesaniam rediit Henricus Secundus Alexandro Tertio sedente. Non tamen protulit defensionem, à Suauis Cæsari adscriptam; videlicet, probari Pontifici, Cæsarem in Pannonia vti suppeditis Protestantium Henrico deteriorum; hic enim obedientiam Ecclesie Capiti detrectabat, illi quamplurimis Fidei dogmatibus reluctabatur. Solum hac in re dixit Albanus, Franciscum Regem fœderatum esse cum Turcis, Britanno in Fide deterioribus, ad perniciem Catholicarum regionum. Ceterum, ea ratio à pari, quâ Pontifex capitur, quasi comprobaret simul improbaretque parem agendi modum pro diuersa voluntatis vtilitatisque conditione, vna est ex rationibus, quas frequenter Suauis affert aduersus Pontificum querelas in fœdera Christianorum cum infidelibus, tamquam adducta ab incusatis: estque homini in more positum, quæ nequiter comminiscitur, in linguas affingere vel spectabilium virorum, vel integri populi, ne fides abrogetur in sua; quemadmodum plane calumniatores,

niatores, cum literas mittunt ab illarum auctore minimè signatas, totius populi subscriptionem illis affingunt. Sed experto aurifice opus non est ad fucum deprehendendum illius bractæ, quâ Suavis inaurare studet huiusmodi fœderum turpitudinem. Haud prohibent (ecquis neget?) Pontifices in aliquo graui rei Christianæ periculo Catholicos opem ab hæreticis accipere; sed cum duplici cautione.

18. Prima est; Ne ipsis polliceantur pacificam libertatem exercendæ falsæ religionis, quippe Ecclesiæ perduellibus, cui per Baptismum subiecti fuerant: proinde, uti nefas est, fœdus habere cum alicuius Principis perduellibus, promissâ illis aduersus legitimum dominum defensione; itidem multoq̃ue magis nefarium est, fœdus iungere cum Ecclesiæ, ac Christi Principis vicem gerentis, perduellibus. Quapropter si Pontifices consentire Cæsari, auxiliis Protestantium aduersus Turcas uti; semper tamen dissentere, ut ad ea obtinenda securitas illis, ne temporaria quidem, indulgeretur à molestis, Religionis nomine infligendis, prout toties narrauimus.

19. Altera conditio est; Ne idcirco ipsis opitulentur, ut aliquâ Catholicorum regione potiantur: cum impietas, ne dum iniustitia sit, Christi Fideles sub illorum tyrannidem adigere, à quibus cogantur aut à vera Fide desciscere, aut saltem à Christi Vicario. Atque ex huius conditionis defectu Paulus III. fœdus inter Carolum & Henricum detestatus est, quòd vires Regi schismatico suppeditaret ad occupandas Galliæ Catholicas vrbes. Verùm accuratius consideranti eorum euentuum continuatam seriem, licebit agnoscere, quàm periculosum sit cum anguib; commercium. Rex Galliæ ex ea cum Turca societate nihil aliud sibi lucratus est, præter vituperationem perennem ab ipsis Gallis; & immaturam secundi filij mortem, in quo fortasse, si destinatas ad nuptias peruenisset, antiqua stirps Valesia permanfura fuisset, quæ postea in infelici superstitis filij progenie prorsus exaruit. Etenim, uti deinceps nostræ narrationes explicabunt, ex eo Turcicarum virium accitu, præcipitato Cæsare ad fœdus cum Britanno, non modò hi vnâ coniuncti Francisci terras depopulati sunt, sed ipsum ad pacificationem cum Cæsare, aliàs ab eo repudiatam, adegerunt. Dum verò eius fructum se decerpiturum sperabat ex condicto coniugio Caroli ipsius filij, Aurelianensis Ducis, cum Caroli seu filia seu nepte, desponso dotis gratiâ vel Belgio vel Mediolano; bellum Anglorum, quod adhuc feruescebat, induxit in Galliam promiscuam collumionem externæ militiæ, à quâ maior edita per morbum, quàm per ferrum strages,

* Adrianus
lib. 5.

conta-

1543.

contagiosâ tabe illic diffusâ, quæ non solum innumerabile vulgus popularium absumpsit, sed neque iuuentæ, neque Aula Regiæ parcens, memorato Aurelianensi Duci post vigesimum tertium ætatis annum vitam abripuit, Regi verò tot bellorum emolumenta, & firmiorem stirpis propagandæ spem in duplici posterorum germine.

Ex altera parte, si Carolus satius habuisset Mediolani Principatum Aurelianensi concedere, quàm societatem iungere cum adeo sibi infenso suæ matertæ contemptore; vel ille, vel certè illius successor breuî Principis Italici hauisset spiritus, abiectò Galliarum studio ob vicinæ potentia suspicionem, vt accidit Burgundia Ducibus: Cæsar verò Pannoniæ possessionem in sua familia retinisset, perdomitisque Protestantibus solidam Germanici Imperatoris potentiam sibi, suisque posteris asseruisset: ac denique inter se ac Franciscum Regem Britanniam diuisisset. Cùm ex aduerso contingeret, vt rebelles Bataui, adiuti Britannorum potentia, sibi sedâ situque coniunctâ, Austriacorum abrupto iugo, inexpugnabilem formidabilemque libertatem stabiluerint in tot eximius Prouinciis Inferioris Germaniæ: ac præterea hinc diuturnum minimeque fortunatum bellum ad eas recuperandas, & inde grauissimū ac perarduum, maximeque laboriosum ad Mediolani Principatum tuendum, duæ quasi apertæ venæ fuerint in Austriacæ potentia corpore, vnde immensum Indiarum aurum, & Hispaniarum generosior sanguis effluxit. Quòd si fortè nimis est imbecilla hominum ratio ad discernenda euenta remota rerum sub conditione futurarum, certè damna reipsâ subsecuta palàm sunt; commoda verò ex opposito prouentura verò simillima videntur. Sed ad incepta regrediamur.

CAPVT V.

1544.

Farnesius Cardinalis denuò Legatus duos Principes adit ad componendam pacem. Conuentus Spirensis; eiusque Decreta de Religione.

Existimauit Pontifex pacis negotium minimè deferendum, ignarus ei conficiendæ aliquando nihil deesse nisi sequestrum, in cuius gratiam Principes iam bello defessi, simulent gladium sibi è manibus extorqueri. Farnesium itaque ad id peragendum iterum delegauit, vt quanto res conficienda & in pretio & in desiderio esset, patefaceret eo misso, qui & sibi erat charissimus, & in Collegio supra ceteros eminebat.

* 21. No-
uembis
1543. in
Actis Con-
sistor.

Vigo.